

ПОЛІГРАННІСТЬ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ В РОМАНІ ДЖ.М. КУТЗЕЕ «БЕЗЧЕСТЯ»

Тривалий процес глобалізації породжує стрімке поєднання культурних, етичних, релігійних переплетінь, що в свою чергу стає поштовхом до амбівалентного виміру моральних категорій у суспільстві. Така тенденція знаходить віддзеркалення в художній літературі. Саме в цьому контексті нашу увагу привертає роман «Безчестя» Дж. М. Кутзее, який має ключове значення в ідейно-філософській концепції письменника. Дослідники творчості лауреата Нобелівської премії, такі як Д. Атвелл, Дж. Пойнер, А. Р. Пейнер, звертають особливу увагу на соціально-політичний та моральний аспекти, змальовані в романі «Безчестя». Ефективність такого підходу зумовлена неоднозначністю, а при більш точному аналізі полігранністю морального вибору героїв роману. Перед нами постає питання конфлікту між особистим моральним вибором і нормами, що диктує суспільство в авторській інтерпретації із додаванням присмаку мультикультурного підходу. Проблема насильства над особистістю, збереження власної гідності, відстоювання особистих кордонів, приватності життя потребує більш глибокого дослідження в контексті неоднозначності морального вибору. Метою нашого дослідження – є зіставлення суспільних норм, притаманних для постколоніальної Південної Африки, з сучасними тенденціями розвитку людства, на прикладі героїв роману Дж. М. Кутзее «Безчестя».

Проблема полігранності морального вибору є питанням філософським, що тісно пов'язане із поняттями свободи, вибору, відповідальності, самоідентифікації і є провідним мотивом самопізнання через прийняття або заперечення суспільних канонів. І саме тут ми бачимо конфлікт людини і світу, що, на думку Л. Архіпової, «ідентичність є результатом акту пізнавальних зусиль, постає як здійснення можливостей, а значить повсякчас проблематизується» [1].

Роман Дж. М. Кутзее «Безчестя» побудований на протиставленні різних підходів до вирішення однакових проблем. У ньому можна чітко виділити дві групи персонажів. Перші – законослухняні, інші – відступники, бунтарі, провокатори. Такий різкий контраст зумовлений амбівалентністю вибору героїв. Головний герой роману - південноафриканський професор англійської мови Девід Лур'є веде бурхливе життя. За його плечима два розлучення та численні романи зі студентками. Через деякий час він зазнає екзистенційного краху. Його пошуки самореалізації в професійній діяльності не мають успіху. Конфлікт між власними уподобаннями і вимогами програми університету

призводить до скептичного ставлення до процесу навчання, а відповідно і до розчарування. Ситуація стає критичною, коли одна зі студенток звинувачує його у сексуальному насильстві. Це стає першим безчестям Лур'є. Наслідком цього є відставка професора та переїзд у провінцію до дочки Люсі. При аналізі морального вибору героя продуктивний підхід полягає в розумінні особливостей міжрасових стосунків у Південній Африці. Законотворці – це ті колонізатори, які в колонії зберегли свою національну й культурну ідентичність, тобто залишились британцями, а відступники – ті, що перейшли межу між двома культурами (західною і східною), глибше проникнувши у життя місцевого населення [2, с. 14]. І тут перед нами вже постає багатогранність виміру ступеню порушення моральних норм щодо особистої недоторканості, гідності, відповідальності за використання влади.

Зміна дислокації героя, пошук виходу не дають Девіду Лур'є розради. На фермі, де мешкає його дочка Люсі, замість заспокоєння, відновлення, гармонії він не тільки не в змозі зарядитися пасторальною енергією, а навпаки отримує ефект бумерангу. Сільська рутинна посилює скептичне ставлення до дійсності. Згодом ми бачимо дзеркальний ефект, коли в результаті розбійного нападу Люсі згвалтована. Ролі змінилися. Вже не білий професор, наділений владою, чинить сексуальне насильство щодо темношкірої дівчини, а етнічні африканці чинять те саме стосовно його дочки. Тут ми бачимо, як умовні господарі і раби змінюють позиції. Наслідком чого стає відчуття страху, постійної загрози, невпевненості. Знову перед нами постає проблема полігранності морального вибору. Люсі вагітна від темношкірого лиходія. Свідома відмова робити аборт є не тільки вибором збереження життя, а і певної мірою спокутою провини батька. Відбувається поєднання різновекторних понять: життя – насильство, раб – власник, гідність – безчестя. Таким чином проблематика роману виходить за його межі. Кара для Девіда Лур'є – життя в безчесті.

Отже, зазначимо, що у романі «Безчестя» Дж. М. Кутзее поставлена проблема полігранності морального вибору є предметом як літературознавчої, так і філософської дискусії. Особливо значущою стає авторська концепція відповідальності письменника за форму та зміст твору, що в свою чергу є каталізатором почуттів та емоцій читача. Таким чином, специфіка жанрової природи, особливості сприйняття світу через вчинки героїв твору ставлять перед нами низку питань щодо гармонії між суспільним, особистим та моральним аспектами життя людини та становлять підґрунтя для формування подальших досліджень творчості Дж. М. Кутзее.

Література

1. Архіпова Л. Д. *Карти ідентичностей і прокладання смислових маршрутів: література та філософська герменевтика*. Гілея : науковий вісник : Збірник наукових праць. К., 2010. Випуск 41 (11). URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_41/.../F11_doc.pdf.

2. Кеба О.В. *Проблематизація вербального спілкування як ключовий концепт художньої системи роману Дж. М. Кутсі «Безчестя»*. Науковий потенціал та перспективи розвитку філологічних наук. Київ: ТНУ, 2017. С.131